

УДК 58(092) Чопик

О. К. ГАЛАГАН, І. М. МИХАЛЮК, О. І. ДУХ

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка
вул. Лицейна, 1, Кременець, Тернопільська обл., Україна, 47003

КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ПЕРІОД У ЖИТТІ В.І. ЧОПИКА

Висвітлено життєвий шлях і наукову спадщину Володимира Івановича Чопика – українського ботаніка, фітогеографа, еколога, фітосозолога, професора Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, доктора біологічних наук, академіка Академії наук вищої школи України.

Особлива увага звернута на останні роки його життя і діяльності в Кременці, на посаді завідувача кафедри екології та фізіології рослин Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка (сьогодні академії). Представлено світлини експозиції у його іменній аудиторії.

Ключові слова: В.І. Чопик, вчений, Кременець, спадщина

"У нас абсолютно нема правильного проектування себе в оточенні дійсності і в історії. У нас нема справжнього почуття гідності, і поняття особистої свободи існує у нас, як щось індивідуально-анархістичне...
Ми — вічні парубки. А Україна — наша вічна вдова".
Люблений уривок Володимира Івановича із «Щоденника Довженка».

Чопик Володимир Іванович був видатним українським ботаніком, екологом, фітогеографом, фітосозологом, професором Київського національного університету, доктором біологічних наук, академіком Академії наук вищої школи України (див. фото 1).

Умовно його життя ми розділили на три періоди: Закарпатський (1929 - 1954), Київський період (1955 - 2007) і Кременецький (2007 - 2015).

Народився 4 червня 1929 року в с. Теремля Тячівського району Закарпатської області. Закінчивши середню школу, вступив на біологічний факультет Ужгородського університету, спеціалізуючись на кафедрі ботаніки. Навчався в аспірантурі при Інституті ботаніки АН УРСР, після закінчення якої захистив кандидатську (1958), а згодом у 1973 р. – докторську дисертацію [3].

Працював старшим науковим співробітником Центрального ботанічного саду АН України, з 1969 р. – старшим науковим співробітником, завідувачем відділу вищих рослин, заступником директора з науки Інституту ботаніки Академії наук України. З 1975 р. виконував обов'язки завідувача кафедри вищих рослин, декана біологічного факультету, професора кафедри ботаніки у Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка.

Кременецький період (2007 - 2015)

У 2007 році Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут імені Тараса Шевченка проводив «Бессерівські читання» на яких виступав з доповіддю Володимир Іванович Чопик. Після конференції ректор вузу, Афанасій Миколайович Ломакович, запросив його очолити кафедру екології та фізіології рослин біологічного факультету.

Останні дев'ять років, з 2007 року Володимир Іванович працював завідувачем кафедри екології та фізіології рослин Кременецького гуманітарно-педагогічного інституту ім. Тараса Шевченка (сьогодні академії).

За цей час він зробив значний внесок у цей заклад. Під його керівництвом була відкрита магістратура із спеціальності Біологія, захищено дві кандидатські дисертації (Галаган О.К., Михалюк І.М.), проведена Всеукраїнська конференція з міжнародною участю «Бессерівські студії» у 2014 році. Він заснував науково-дослідну лабораторію «Екологічний моніторинг та експериментальна біологія» і започаткував Гербарій рослин Західного Поділля.

Зі слів дочки, знаємо, що він дуже любив бувати у Кременці. Тут він відпочивав після метушливої столиці, часто порівнював його із маленькими європейськими містечками – тихими, гарними, із багатою історією. В Кременці любив гуляти по вечірньому місту, часто відвідував ринок, де купував їжу для бездомних собак. Любив спокій і тишу.

Для нього було знаковим, що він працював в Києві і Кременці на посаді завідувача кафедрою ботаніки, як і Віллібальд Бессер свого часу.

У 2015 році Володимир Івановичу вдалося завершити і видати фундаментальну працю "Флора Українських Карпат" у співавторстві із Миколою Федорончуком, д.б.н. Інституту ботаніки ім. М.Г.Холодного НАН України, у тернопільському видавництві „Терно-граф”.

Це праця всього його життя, адже карпатську флору він вивчав впродовж усього свого життя. Саме він запропонував змінити назву «Радянські Карпати» на «Українські Карпати» ще у 1957 році. Його кандидатська і докторська дисертації присвячені вивченню флори Українських Карпат. В.І. Чопик видав монографію «Високогірська флора Українських Карпат» та "Визначник рослин Українських Карпат". У Ботанічному саду Академії наук він завершував будівництво ботаніко-географічної ділянки "Карпати". Усі згадані праці й лягли в основу його останньої фундаментальної роботи [1].

Щодо результатів досліджень флори Поділля, вони висвітлені у наукових працях у співавторстві із його аспірантами, а саме: Мшанецькою Наталією Володимирівною – флора Малого Полісся, Галаган Оксаною Костянтинівною – антропогенна трансформація м. Кременця та його околиць, Михалюк Ілоною Михайлівною – вища водна флора Північного Поділля.

В.І. Чопик був автором понад 200 наукових праць, серед яких 16 монографій, навчальних посібників, наукових довідників, опублікованих в Москві, Ленінграді, Англії, Фінляндії, Болгарії, Словаччині.

Ним підготовлено 3 доктори наук і 19 кандидатів наук, а загальний стаж науково-педагогічної роботи становить 60 років.

Володимир Іванович нагороджений численними нагородами і відзнаками за особисті досягнення у розвитку науки і освіти в Україні.

Він був відомий не лише на теренах нашого краю, цілої України, але й за її межами. З 1972 року В.І. Чопик був включений до складу авторського колективу фітохорологів СРСР, який разом з науковцями 36 європейських країн, розпочав реалізацію багатотомного пан'європейського видання „Атласу флори Європи”. І до останку представляв Україну в якості члена Головної редколегії цього видання та був співавтором всіх 16-ти томів. Зараз всі томи знаходяться в Кременці в іменній аудиторії імені проф. В.І. Чопика.

Лекції Володимира Івановича відзначалися змістовністю, живим і дотепним викладом матеріалу. В фундаментальну класичну основу курсу систематики рослин на лекції вміло включав найсвіжіші наукові дані і чисто систематичні чи фітосозологічні дисципліни сприймалися життєвими, функціональними й актуальними структурами.

На державних іспитах завжди приймав сторону студента, якщо комісія вагалася між оцінками, він ставив вищу оцінку – на користь студента.

Він був взірцем справжнього професора: розумний, виважений, толерантний, вихований, спокійний, акуратний, інтелігентний, привітний.

Немов, щось передчуваючи, у жовтні, під час святкування Урочистої Академії, з нагоди 210-ліття заснування Волинської гімназії, він, несподівано для всіх, захотів зробити фотосесію зі своїми колегами. Раніше він завжди уникав лишньої уваги до своєї персони (див. фото 1).

Останній рік Володимир Іванович погано себе почував. Він переніс операцію на очах, у нього погіршилася пам'ять, кілька разів лежав у лікарні після інсульту.

Помер Володимир Іванович 4 грудня 2015 року у Києві, ймовірно від хронічної ішемічної хвороби серця, на 87-році життя.

Після смерті В.І. Чопика, його дочка подарувала нашому навчальному закладу батькову бібліотеку, дипломи, медалі та нагороди. Відзначаючи роковини в академії відкрили іменну аудиторію імені професора В.І. Чопика на базі кабінету ботаніки, де зберігається частина книг та особисті речі вченого (див. фото 2).

Дарча література нараховує 325 примірників, серед яких багато праць українських вчених, зокрема присвячених охороні природи, авторефератів, журналів. Збереглася дипломна робота В.І. Чопика присвячена грибковим хворобам хлібних злаків Закарпатської області (1953).

Цінними є праці чеських авторів (Dostal, 1982, Hejny, 1988), польських (Pawlowski, 1956, Madalski, 1968), угорських (Rezso 1964-1970), німецьких ботаніків (Rothmaler, 1976, Militzer, 1956, Weymar, 1959-1961), видання «Atlas Florae Europaeae» (2004, 2010) тощо.

В експозиції представлені медалі ветерана війни, лауреата премії імені Тараса Шевченка Київського університету імені Тараса Шевченка, відзнака 1986 року «Відмінник народної освіти України», нагорода Ярослава Мудрого та Святого Володимира (див. фото 3).

Серед документів є диплом біолога-ботаніка Ужгородського університету (1953), диплом кандидата наук (1958), атестат старшого наукового співробітника (1963), диплом доктора наук (1975), атестат професора (1980) та диплом академіка АН ВШ України (1993).

У музеї є його улюблена вишиванка. Він мав кілька вишитих сорочок, але носив лише одну. Він почував себе справжнім патріотом України, якому була не байдужа її доля. Він пильно стежив за політичними подіями в нашій країні, читав газету «Україна молода», брав участь в «Помаранчевій революції» та «Революції гідності». Його улюбленим твором був уривок із щоденника Олександра Довженка, який є епіграфом до цієї статті. Із захопленням і трепетом слухав українські пісні.

У студентських масах боровся за чистоту української мови. Його багатобарвна вишукана українська мова завжди викликала захоплення в студентів та аспірантів, які відвідували його лекції. Його обізнаність в різних сферах української культури завжди викликала повагу і підвищувала його авторитет серед студентів як викладача вищої школи. В.І. Чопик став взірцем педагога для всіх його студентів та аспірантів.

На його робочому столі в рамці стояв гербарій едельвейсу, який він привіз із Карпат. Це була його улюблена квітка і візитівка його праць. Він був чимось схожим на цю рослину, яка зростає високо в горах, де дмуть сильні вітри і має унікальне зірчасте суцвіття. Він також народився в горах, був фізично витривалий, мав гострий розум та далекоглядні погляди.

Настільною книгою професора була праця Плутарха «Життя славетних людей». Найбільшим здобутком у власному житті вважав збереження людської гідності. Він говорив: «Життя – це не ті дні, що минули, а ті, що запам'яталися» [2].

Земний шлях В.І. Чопика завершився, але його думки, погляди залишилися у книгах, статтях, монографіях. Його ідеї будуть розвивати учні, послідовники. Як кажуть: «Бібліотека – це те місце, де мертві відкривають очі живим», так надіємося, що його праці будуть затребувані у книгозбірнях і займуть достойне місце серед інших наукових праць, а його ідеї надихатимуть тих науковців, які ще й не з'явилися на світ.

На обличчі Володимира Івановича завжди була скромна посмішка... Таким він нам запам'ятався і такого його ми будемо згадувати.

1. *Внесок відомого закарпатця В.І. Чопика у вивчення флори Українських Карпат* / [Галаган О.К., Галаган І.М., Михалюк І.М., Антончук О.В.] // Актуальні питання досліджень рослинного світу Карпат: ретроспектива та сучасність. Збірник тез Міжнародної наукової конференції (Ужгород, 8-9 грудня 2016 р. — Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2016. — С. 19—20.
2. *Галаган О. К.* Володимир Іванович Чопик (з нагоди 80-річчя) / Галаган О. К. — Кременець, 2010. — 40 с.
3. *Григорюк І.П.* Професор Володимир Іванович Чопик – знаковий український вчений-ботанік, педагог / І.П. Григорюк, Б.Є. Якубенко, М.Д. Мельничук // Біоресурси і природокористування. — Т. 2, № 1-2. — 2010. — С. 185—188.

Фото 1. В.І. Чопик (2015 рік)

Фото 2. Частина бібліотеки та особисті речі В.І. Чопика в його іменній аудиторії.

Фото 3. Вишиванка, дипломи, грамоти, медалі та світлини В.І. Чопика.

О. К. Галаган, І. М. Михалюк, О. І. Дух

Кременецкая областная гуманитарно-педагогическая академия имени Тараса Шевченко

КРЕМЕНЕЦКИЙ ПЕРИОД В ЖИЗНИ В.И. ЧОПИКА

Описаны жизненный путь и научное наследие Владимира Ивановича Чопика – украинского ботаника, фитогеографа, эколога, фитосозолога, профессора Киевского национального университета им. Тараса Шевченко, доктора биологических наук, академика Академии наук высшей школы Украины. Особое внимание обращено на последние годы его жизни и деятельности в Кременце, на должности заведующего кафедрой экологии и физиологии

растений Кременецкого областного гуманитарно-педагогического института им. Тараса Шевченко (сегодня академии). Представлены фотографии экспозиции в его именной аудитории.

Ключевые слова: В.И. Чопик, ученый, Кременец, наследие

O. K. Halahan, I. M. Mykhalyuk, O. I. Dukh

Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko, Ukraine

KREMENETS PERIOD IN THE LIFE OF V.I. CHOPYK

The life path and scientific heritage of Volodymyr Ivanovich Chopyk - the Ukrainian botanist, phytogeographer, ecologist, phyto-sosologist, the professor of the Kyiv National University named after Taras Shevchenko, the Doctor of Biological Sciences, the Academician of the Academy of Sciences of the Higher School of Ukraine was described.

Conditionally we have divided his life into three periods: Zakarpattia (1929 - 1954), Kyiv (1955-2007) and Kremenets periods (2007-2015).

Special attention was paid to the last years of his life and activities in Kremenets, as the head of the Department of Ecology and Plant Physiology at the Kremenets Regional Humanitarian and Pedagogical Institute named after Taras Shevchenko (today Academy).

During this time he made a significant contribution to this institution. Under his leadership, the magistracy of the specialty Biology was opened, two Candidate's dissertations were protected (Halahan O.K., Mykhalyuk I.M.), all-Ukrainian conference with international participation "Besser Studies" was held in 2014. He established a research laboratory "Environmental monitoring and experimental biology" and launched the Plant Herbarium of Western Podillia.

It was significant that he worked in Kyiv and Kremets as the head of the Department of Botany, as Willibald Besser on his time.

In 2015 Volodymyr Ivanovych managed to complete and publish the fundamental work "The Flora of Ukrainian Carpathians" - the work of all his life, as he studied the Carpathian flora throughout his life.

It was he who proposed to change the name "Soviet Carpathians" to "Ukrainian Carpathians" in 1957. His candidate's and doctoral dissertations are devoted to the study of the flora of the Ukrainian Carpathians.

Volodymyr Ivanovych died on December 4, 2015 in Kyiv, probably from chronic coronary heart disease, at the age of 87years old.

After the death of V.I. Chopyk, his daughter has presented to our institute a father's library, diplomas, medals and awards. Celebrating the anniversary in the academy the nominee audience named after Professor V.I. Chopyk was opened on the base of the cabinet of botany, where a part of the books and personal things of the scientist are kept.

The presented literature has 325 copies, among them are many works of the Ukrainian scientists, devoted to the protection of nature, Author's abstracts, journals. The graduate work of V.I. Chopyk that was devoted to fungal diseases of cereals of Zakarpattia region has been preserved (1953).

The exhibition demonstrates the medals of the veteran of war, the Laureate of the Taras Shevchenko Prize of the Taras Shevchenko Kyiv University, the award in 1986 "An excellent student of public education of Ukraine", the award of Yaroslav the Wise and St. Volodymyr (see photo 3).

Among the documents there is a diploma of Botanist biologist of the Uzhhorod University (1953), a Candidate of Sciences degree (1958), a senior research associate degree (1963), a Doctor of Sciences degree (1975), a professor's degree (1980) and a diploma of academician of the Academy of Sciences of the Ukrainian Academy of Sciences (1993).

His favorite embroidery and heraldry edelweiss, that was his favorite flower and a visiting card of his works, are kept in the museum.

The article presents the photographs of the exposition from his nominee audience.

Key words: V.I. Chopyk, scientist, Kremenets, heritage